

abecedar

Ingrijit de
Emil Giurgiuca
și
George Boldea

Plâns

*Când buzele noastre își sorb văpaia durută,
Suftetele ni se împletesc în amar
Ca rădăcinile într'o piatră de hotar,
A doi pomi ce în ramuri se sărută.*

*Te-am căutat prin viețile-mi de mai nainte rând pe rând
Și am murit pe drumuri de așteptare,
Și-acuma când te am la pieptu-mi visătoare
Un vânt strein mi te va smulge încurând.*

*Voiu strânge în pleoape visul că am trăit cândva amândoi,
Privirea-mi va împetri în zare după tine
Iar sufletul meu te va urma ca un câine,
Zădarnic îl vor alunga 'napoi.*

*Și'n noul tău rost, uitat ca un portret într'o cutie
În preajma ta, fără să știi, voiu plânge nevăzut . . .
— Dar, Doamne, Doamne, oare ce rău ți-am făcut,
De nu mi-o lași mie ? ! . . .*

Emil Giurgiuca

Autonomia esteticului

Profesiile sunt de două feluri: unele profunde, avansate de vizionari iluminați, — cetitori pricepuți ai semnelor vremii, — altele superficiale și tendențioase, formulate à la manière de și lansate în circulație sub tutela augurală a câtorva nume consacrate pentru a deruta prin însași banalitatea și falșitatea lor repetată la infinit. E destul pentru profesii din această categorie a invoca nume ca O. Spengler, H. Bergson, K. Marx (foarte la modă în ultimul timp) pentru a proba autenticitatea celor susținute și a-i dispensa de efortul constructiv al documentării serioase, care cere aprofundarea și înțelegerea textelor originale, singurele purtătoare de aer proaspăt și duh nou. Bazați pe interpretările altora sau informați pe cale acustică (este un fenomen caracteristic timpului nostru, observabil dela elevul de liceu până la profesorul universitar), acești arhangheli ai apocalipsului vestesc, prin trâmbițe funerare, sfârșitul a tot ce e „omenesc”, ca să folosesc o expresie nietzscheniană. Prăbușirea culturii, declinul estetismului, inutilitatea filosofiei sunt pentru ei expresii cu destine profetice și revelatoare, care se impun, dar mai ales trebuie să impună prin puterea magică a actualității, care nu este decât preludiul marelui eon economic ce se va desfășura în viitor sub suverana stăpânire a lui homo oeconomicus.

Prin această abstracțiune a secolului trecut, proorocii actualității inversează ierarhia valorilor specific umane, svârlind în vârful piramidei, printr'o lipsă de pudoare și onestitate intelectuală revoltătoare, economicul. Această răsturnare a valorilor, care constă în ridicarea infra-structurii economice (cosiderată și pe drept cuvânt, ca simplu mijloc) pe planul superior al supra-structurii spirituale, — scopul și singurul farmec al tragicei existențe omenești, — a devenit mitul zilelor noastre, creind atitudini și mentalități primejdioase desvoltării noastre culturale. Procesul de desconsiderare și de degradare a spiritualității

creatoare are aspecte multiple și-ar necesita analize ample și minuțioase. Nu e aceasta însă ținta noastră prezentă. Stigmatizăm doar faptul ca atare, accentuând că marea datorie și responsabilitatea virilă a generației mele este protestul împotriva acestei înjosiri și lupta deschisă pentru autonomia și demnitatea omenească, prea omenească, a spiritului creator, ridicat, prin această, pe treapta însoțită a primatului.

Acest preambul încheiat, se impune o precizare a problemei. Vrem să răspundem, și o spun răspicat dela început, uneia din multele și falsele, mai ales falsele profeții ale prezentului: *declinul* sau, ca să ne exprimăm mai precis decât profeții, *dispariția estetismului*, în virtutea legii universale a ireversibilității.

Cum noțiunile acestor profeții sunt adeseori, dacă nu totdeauna obscure, câștigând prin această obscuritate o elasticitate uimitoare, încercăm o lămurire a termenilor. Fiecare disciplină, deci și estetica, își are tehnica și terminologia ei specială, peste care nu se poate trece, ignorându-le sau neînțelegându-le).

Estetismul propriu zis este numai una din fețele artei în general și a literaturii în special, căci toate referințele noastre se vor raporta la literatură, pentru a putea circumscrie și mai mult problema. Estetismul, echivalent pentru mulți cu *wilde-ismul* și interpretat ca o tendințăădită de artificializare și denaturare a simțirii și a felului de a fi, este o formulă, dealtfel abstractă și goală ca orice formulă, subordonată formulei *artă pentru artă*. Estetismul în prima ipostază banalizat prin arhicunoscuta propoziție „natura imită arta” a însemnat o atitudine în fața artei a uneia din cele mai originale și mai tragice personalități artistice, Oscar Wilde, acest „grand viveur”, care, după propria lui expresie, și-a pus tot geniul în viață și tot talentul în opere. Prin Wilde, acest fel de estetism a dovedit necesar și fecund. Cine poate tăgădui fiorul și mnezesc de artistic din Salomeea, De profundis, Portretul lui Dorian Gray sau din geniala intuiție a propriei „măști din incomparabilele „Intenții”? După Wilde, m se întâmplă de regulă, mitul wilde-ian, apucat pe lipile epigonilor, a devenit manieră, artificialism steril.

Estetismul lui Wilde — și aici au dreptate profeții — dispărut odată cu fenomenul Wilde, legenda lui însă este la nesfârșit, multiplicânduși tâlcurile cu fiecare prieten nouă deschisă asupra ei.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul formulei „artă pentru artă”, adică artă desinteresată, fără nici o nuanță artistică. În acest caz, perspectivele se largesc, iar abstracțiunea formulei se concretizează în exemple grăitoare. Găsiți-vă la epocile de înflorire, la secolele de aur ale spiritului, când s'a cântat de dragul cântecului, s'a gândit de dragul gândului și s'au înălțat rugă Dumnezeirii din atitudine fântânilor interioare. Tot ce e mare și etern creiază cântând. Cine creiază cântă, calm sau vibrant, în glas sau sumbru, în piatră sau cuvinte, în sunet sau în tăcere. Când este trăit, cântecul se lărgeste, devine cântec de sincerității, cântecul mare al lumii, cântecul metafizic al vieții, cântecul larg al morții, cântecul cosmic!

Numai prin cântec, lumea și viața se transfigurează, se face artă. Iată de ce Nietzsche în ultima scrisoare către Heinrich Schopenhauer scrisă dincolo de viață, spune: „Chante-moi un monde nouveau: le monde est transfiguré, et tous les cieux jouissent... „que je t'aie enjoint de chanter, ô mon Dieu, ce fut mon terme”.

Aici punctul de vedere se amplifică, cuprinzând tot procesul tragic al frumuseții a condensat pentru mărirea și regularizarea lui *homo sapiens*, devenit, grație dezvoltării instinctive-imanente a rațiunii intuitive, *homo spiritualis* propriu (pentru punctul nostru de vedere) *homo sapiens*.

Acesta e termenul la care voiam să ajung!
Autonomia și dreptul lui de cetățenie sunt departe și sunt recunoscute în constelația culturii românești, unde ele provin din comoditatea de cuget și ameste-

cul diverselor sfere de activitate intelectuală într'un galimatias respingător sunt valori de rangul întâi. Faptul e și mai îngrijorător, de când marxismul, această admirabilă arhitectonică rațională a infra-structurii economice, justificat pe deplin într'un anumit domeniu, a început să zăpăcească mințile nepregătite pentru a-l înțelege și a-l valorifica cu sorți de izbândă.

Pentru a deschide larg ochiul minții și a prinde sensul esteticului ca valoare în sine, independentă de alte valori, de existența și utilitatea cărora nu ne îndoiim nici un moment, continuăm expunerea pe un plan de documentare constructivă.

Fie că urmăm cele două drumuri deschise de Fehner, de „sus în jos”, adică coborînd dela altitudinea augustă a valorilor ideale la întruparea lor sensibilă, sau „de jos în sus”, făcând drumul invers, urcând dela datul psihologic în cristalizarea lui în valori estetice, dovezile pentru autonomia esteticului sunt multiple. Pe aceeași linie de fapte, fie că pornim din rădăcinile cele mai adânci ale biologicului, distilând conținuturile prin tulpinile psihologicului, fie că privim din cumpăna metafizică a gândirii, dela sfârșitul drumului, situația rămâne neschimbată; argumentele, luate cu pumnii în prospețimea lor de izvor, se pot aduce cu amândouă mâinile în favorul autonomiei esteticului. Nu mai insist asupra tendințelor de autonomie absolută a artei manifestate cu atâta aplomb de esteticienii germani contemporani.

Orice imagine unică și sintetică despre lume și viață, cu alte cuvinte, orice sistem de gândire sau atitudine metafizică presupune această autonomie, pe lângă autonomia altor valori, morale, religioase, sociale, etc. Pentru a concretiza lucrurile, mă opresc asupra unui caz de actualitate. Este vorba de filosoful italian, cu puternice nuanțe hegeliene, Benedetto Croce, după care orice sistem filosofic presupune o structură ierarhică a realității, o ierarhie de trepte sau valori, între care există raporturi analoge. Aceasta înseamnă, după cum însuși Croce se exprimă în „Filosofia practică”, că „formele spiritului sunt distincte și nu separate; când spiritul se relevă în una din formele sale, manifestându-se în ea în mod explicit, celelalte forme se găsesc deopotrivă în ea, însă în mod implicit”. . . . „Dacă omul teoretic sau cunoscător n'ar fi în acelaș timp, volitiv, el nici n'ar putea să se țină în picioare și să privească cerul . . .”

Pentru a preciza și mai mult cele de mai sus, dăm următoarele complectări: Structura universului, după Croce, se împarte în două: *forma teoretică a universului spiritual și forma practică a universului spiritual*. Forma teoretică cuprinde două feluri de cunoștințe: *cunoștința intuitivă* (particular-individuală), care devenită *expresie* formează obiectul esteticii și *cunoștința logică* (universală). Forma practică sau de acțiune cuprinde, la fel, două părți: *acțiunea economică și acțiunea etică*. Nu urmărăm mai departe mersul filosofiei crociene. Reținem cu titlul de justificare următoarele propoziții:

1. Valorile spirituale se ierarhizează, păstrându-și fiecare autonomia.

2. Aceste valori sunt distincte, dar nu separate.

Ne oprim un moment asupra propoziției din urmă. Care este tâlcul ei? Am formulat-o pentru a nu lăsa impresia că prin admiterea autonomiei fiecărei discipline spirituale am atomiza realitatea. Altfel spus, aceste valori nu sunt despărțite prin ziduri chinezești. Autonomia lor este relativă și absolută în acelaș timp, în sensul că se completează și se limitează una pe alta. Între ele există raporturi de reciprocitate organică sau mai limpede „raporturi de relație organică”, ca să folosim ideea fundamentală a gândirii hegeliene. Aceste forme vii, grele de miez și înțeles, se întregesc, prin raporturi dialectice, în eunitățile stratosferice a vieții, unde începutul și sfârșitul se îngemânează, iar adevărul holderlian „Dichtung ist der Anfang und das Ende der Philosophie” se întrupează așea.

Aș face o fărădelege, dacă aș încheia aceste considerații sumare asupra autonomiei esteticului și asupra dreptului său la viață, fără a sfătui pe tăgăduitori și pe profesii mincinoși să cetească cu răbdare și deplină sinceritate excelenta carte a lui E. Spranger „Lebensformen”, pentru a se convinge singuri că „omul estetic”, alături de „omul intelectual, moral, religios, social” (numirile sunt ale lui Spranger) este o realitate tot așa de reală, dacă nu mai reală și mai prețioasă, decât homo oeconomicus.

De altfel e surprinzător că azi, când adevărata literatură europeană este dominată de P. Valéry, teoreticianul și realizatorul artei pentru artă prin filiera E. Poe, Baudelaire, Mallarmé și Stefan George, care a reinălțat poezia la demnitatea ei homerică, se improvizează profesii escatologice, trecându-se, din ignoranță, peste destinele și menirea artei!

Grigore Popa

Cântec de toamnă

O, cum s'a scurs vara de iute . . . !
Frunza pălește, trec rândunele,
Cerul adună și 'nchide perdele
Și florile-s toate căzute.

Apoi, vântul mai rece pe câmpul deșert
Și seara cu apusuri mai sângerate —
De-acum vom putrezi 'n singurătate,
Numai frunza va porni pe-un drum incert.

Numai trunza pribeagă, departe,
Pe drumul în ceață învins . . .
— Suflet învins, cin' te-a deprins
Cu gândul la moarte?!

M. Beniuc

Noaptea

Au cinat mămăligă și borș pârăluit. E în cășlegi, dar carne nu prea fac. Porcul de slănină l-au vândut pentru impozite.

Acum se culcă. Mama doarme în patul de după ușă cu un nepoțel de doi ani. Copilul a avut un tată care l-a lăsat și a plecat în lume. Noroc că mai trăiau bătrânii și și-au adunat, de pe drumuri, fata și nepotul.

În celalalt pat doarme mama copilului, sora lui, cu o nepoată orfană, luată de bătrâni s'o ție de suflet.

Sora e slabă, pământie la față și, când e vreme moale, nu se poate mișca de junghiuri prin coaste și scuipe pumni primiți de la bărbat: „Nu-l primească pământul, pe unde o fi”.

Tatăl și-a întins bunda jos, lângă sobă și, împăturindu-și cioarecii, i-a pus sub cap, „că nu-i ajunge o perină, acum la bătrânețe”.

Pentru el, pentru student, mama a lipit cele două scaune cu spate de laviță, a pus pe ele perinele, care nu-i ajung bătrânului — și scoțând, din ladă, țolul de mireasă, i-a făcut un „așternut împărătesc”. Nu i-a pus ciarciaf, că n'are și în svârcolirile neîntrerupte, perinele alunecă, una înainte și alta înapoi, iar el, „împăratul”, doarme pe scândura tare a laviței.

După ce ai casei s'au liniștit, ca să nu rămână singur cu gândurile lui, atârână lampa deasupra capului și citește. Cărțile astea, vechi tratate de matematici și de sintaxă latină, fără început și fără sfârșit, cărți pe care le-a găsit undeva prin pod, n'au nimic comun cu sufletul lui. Nu-i aduc aminte de nimeni și nu pricepe mai nimic dintr'însele, le ține totuși înaintea ochilor căci e singurul fel în care își poate ținea gândurile pe loc: să-și dea iluzia că citește.

Totuși, uneori gândurile îi scapă din frâne și aleargă prin largul întins al vieții, până cad moarte. Printre șirele cărții se ivesc chipuri cunoscute, scene din viața de elev, întâmplări care-l fac să zâmbească multă vreme, până când un sgomot neașteptat îi rupe pânza visului.

Atunci strânge cartea, citește mai departe, până ce tatăl îl întreabă, parcă ghicindu-i zădărnicia gândurilor:

— Tu nu te culci?!

— Nu, mai citesc.

Tatăl se svârcolește, neputând dormi și începe cântător, ca la biserică:

— Mânca-o-ar focul de carte, Dragul tatii, dacă nu-ți ajunge ziua cât îi de mare, de mai stai și noaptea și prezi fotogenul. Apoi dă-o, în dobă, s'o mănche că nu m'ajung cu grumazul, cu voi. „Voi” e mama care-i ține parte. Acum însă ea doarme și bătrânul își urmează nestăvilit cântecul de fiecare seară

— Am crezut că te învăț ca să am un ajutor de la tine, Dragu'tatii, da vād că tot eu trebuie să dau și amu la bătrânețe, de mi-e acru sufletul . . .

De când e acasă aude în fiecare noapte povestea asta; o știe atât de bine că ar putea să spună minutul când o s'o înceapă și tonul cu care o s'o rostească și pe care parte va fi întors bătrânul, când va începe. Și de fiecare dată adevărul ei îl apasă pe inimă ca o piatră grea.

La început, când s'a întors acasă, în cea dintâi noapte, s'a îmbrăcat în cap de noapte, atâta i-au căzut de greu aceste vorbe. Când să spună „bună-sara” bătrânei lui mame, l-a podidit plânsul. Bătrâna a sărit din pat, ocărindu-și bărbatul care stă toată ziua „cu ciocanul în gură” și le amărește viața. Nu-i destul că a îmbătrânit-o pe ea, își mai alungă și copilul dela acasă. Bătrânul a răspuns că dacă a ajuns, unde a ajuns, e fiindcă l-a cormăluit ea, că e vai de casa unde poartă muierea clopul, dar deacum înainte poate să ardă casa, el nu se mai interesează.

Nu se poate ținea de cuvânt și ca și cum ar fi răspuns unei dorinți a studentului, spune:

— Te las, dragul tatei, te las . . . !

Studentul nu-l mai aude. S'a închis în firea lui ca într'o crustă și lasă să se scurgă viața pe lângă dânsul fără să-l atingă, fără să-și amestece veninul de afară cu cel din sufletul lui. Totuși, câte odată crusta se înmoaie și întors spre perete, singur în odaia unde mai dorm cinci, plânge, plânge.

Își scoate apoi o mână albă, lungă de sub învelitoare, o așează sub cap și stă așa, toată noaptea, privind în tavan. Gândurile și, la început, munca pentru trai, i-au alungat somnul. Se gândește la studenție, la viața sgomotoasă ce o duc cei cu bani. Și-aduce aminte de profesorul de limbi slave, care voia să-l trimeată în streinățate, de meditațiile pe care a fost nevoit să le părăsească și să între în clinică cu „un mic catar”. Și în urmă, calea către casă, într'un car cu două vaci bătrâne, pe o vreme de iarnă cu folul în cap, că prin paltonul lui ros în coate sufla crivățul.

Acum se „odihnește”. Lapte nu-i la casă și unsoaroa se folosește ca de leac. Nu-s bani de medicamente, nu-i medic și ca să trimeată undeva o scrisoare mama treabuie să se ducă la Ghiriș, la zece kilometri și să vândă o găină.

Gândurile astea nu-i plac și se apară de ele, cum s'ar apăra de insecte supărătoare. Își perindă pe dinaintea ochilor planurile de viitor, gânduri aurite. O să se întreme și o să isprăvească facultatea, apoi se va face profesor și-i va salta și pe cei de acasă. Mai întâi, va îngradi curtea, apoi le va da bani să-și cumpere vite. Și studentul îl vede pe bătrân venind dela târg cu un ciopor de vite. Zâmbește de bucuria bătrânului.

Tată s'a culcat pe spate și sforăiturile lui îi taie în vis ca un fierăstrău. Incepe să tremure, se svârcolește ca strâns de gât și în cele din urmă îl deșteaptă:

— Tată, tată întoarce-te pe o parte că prea sforăi, nu pot dormi.

Tatăl închide gura de parcă ar plescăi cineva în apă și după o clipă de tăcere reîncepe iar.

— Tată, tată, scoală-te!

Copilul mic se trezește și plânge.

— Abua, abua, mama. Copilul nu tace și mama e nevoită să se scoale și să se plimbe cu el prin casă.

— Sculatu-l-ai! zice tatăl și se scoală cu bunda pe el, se târaie până la sobă și, pufăind ca un foi, caută un cărbune aprins în cenușa de balegi. Iea un șomoiag de paie dela stavila patului, împrăștiindu-le jumătate prin casă, aprinde focul. Lemnele-s verzi și bătrânul se îndușe. Trântind ușa dela sobă de scoală casa, injură. Începe apoi să se încălze și asta ține un ceas. Soba afumă, copilul plânge și tatăl spune iar că nevasta și feciorul l-au adus la sapă de lemn.

Cu încetul se încălzește în casă; aduc cucuruzi și încep să sfârnească.

Ai casei vorbesc de una de alta și studentul, care ar dormi acum, nu poate. S'au sculat copiii, țipă și se joacă: e cald și bine în casă.

El își descopere pieptul și brațele slabe, scheletice și în lumina gălbuie le privește lung ca și cum ar fi străine. Nu se mai gândește la nimic, totuși închide ochii. În dosul pleoapelor trec scurte vedenii, frânte.

Deasupra capului, lampa cu veșca într-o parte, ca un om beat cu pălăria pe o ureche, se uită printre gratii, tăind întunerecul în felii mari. În dosul geamurilor apar obraji galbeni, batjocoritori ai zorilor de iarnă — și el adoarme...

Pavel Dan

Poem

*Arcușuri legănau visuri în viori:
ca într'un peisaj halucinant
bagheta dirijorului arcuia elegant
lied, în falduri moi, peste noi, în zori.*

*Somnoroși și triști ne amintim uneori
noaptea asta albă, vagabondă:
un lied, un dirijor, o fată blondă,
gândurilor, spuză — nervilor, dicori.*

Lucin Aреșan

Cărți

N. Crevedia, *Băcălaureatul lui Puiu* („Cugetarea“)

Autorul s'a impus prin versuri de o prospețime și îndrăzneală verbală surprinzătoare. Îi așteptam volumul „Bulgări și Stele“. D-sa însă surprinde piața literară cu cartea de proză „Băcălaureatul lui Puiu“. Sunt 10 schițe, amestec de satiră, vervă și umor, scrise cu un talent remarcabil „Băcălaureatul lui Puiu“, cea mai extinsă bucată, e o prezentare a ridicolului definitiv și ireparabil, din jurul examenului de băcălaureat. Puiu e un trist exemplar al haimanalelor școlare de azi. Asta o știu și părinții și rudenile și profesorii. Examinatorii se complac în chestionări inutile și ridicole. Puiu, în fața comisiei, dă un singur răspuns-lovitură, care îi asigură diploma de băcălaureat. Așupra acestui neg din viața contemporană se revine, în altă ipostază, în „Supă de mazere verde“. Situații caricaturale din viața dela țară sunt zugrăvite cu mult umor descreștor de frunți în „Satisfacție“, „Dragoste veche“ și „A murit Regele“. Celelalte bucăți prezintă scene de un comic ușor, cules din viața mahalalelor și a micilor existențe. Remarcabilă realizare e „Zece Maiu“, care indică trăsăturile unui condeiu deplin format. „Chimion“ este scabroasă și cu fizionomie respingătoare. Prea de pagină ultimă din „Dimineața“ de Duminecă.

Dar oricum. N. Crevedia în „Băcălaureatul lui Puiu“ debutează cu alese însușiri de umorist. Umorul d-sale nu este nici Caragiale, nici Brătescu, nici Brăescu. Este o altură nouă, cu multe posibilități de împospătare și nouitate. Reținem vigoarea de creație epică, dialogul viu și vervistica din aceste schițe de savoare autentică. Pentru odată apropiată, scriitorul își anunță volumul de versuri. Va recolta un succes meritat. Dar noi îi prevedem șanse de mare răsuneț și în realizările de prozator. Care va ieși biruitoare, din aceste două, vremea va alege.

Ion Chinezu, Aspecte din literatura maghiară ardeleană (Cluj 1930)

O carte bună, scrisă în Ardealul de după unire. La care trebuie să mai adaugem mirarea noastră că nu s'a aflat încă cineva, printre compatrioții maghiari să o traducă, pentru folosul mișcării lor literare. Orientările și aprecierile din acest amplu studiu, de-un obiectivism și gust literar superior, tocmai acum, când, în tabăra scriitoricească maghiară dela noi, se reclamă lipsa atât de simțită a unei critici îndrumătoare, ar aduce un serviciu real. Dar aceste reflexii aparțin altui domeniu de idei...

Iar noi ne întoarcem la cartea pe care am citit-o, cu interes și plăcere, și prezentarea căreia, pentru valoarea ei intinsecă, e aproape o datorință.

Ion Chinezu este unul dintre rarii cunoscători adânci ai mișcării literare maghiare, nu numai a celei din Ardeal, dar chiar a celei din Ungaria. Studiul d-sale, fruct al unei bogate lecturi și al unor serioase cercetări, e scris în competență deplină. Cine cunoaște vijelia literaturistă a maghiarilor ardeleni, în ultimii 10 ani, prin care cercetătorul obiectiv, trebuie să se strecoare cu o răbdare adevăr prodigioasă, mai întâiu pentru documentarea sa, apoi orientarea altora, își poate da seama de greutatea crârii întreprinse de tânărul intelectual ardelean. A trebuit să citească sumedenie de cărți și publicații periodice, unele scrise cu talent, multe de puțină și contestabile valoare, dela autorii cu un număr oarecare de opere, până la cei care sunt încă în formație. A trebuit să urmărească atâtea diversități de sensibilitate, idei, aspecte, tenții și dedesupturi, de proză, poezie, dramă și eseuri, precizând, catalogând, evidențiind partea de valoare sau nvaloare estetică, în care se fierbe zilnic garda scriitorilor maghiari dela noi. Și materialul acesta, oarecum încărcat, apăsător, a fost expus clar, scurt, sintetic, îndesând esențialul, despiciând miezul lucrurilor.

... să ne referim la unele părți capitolele... sunt... transilvanian... Berde, Gu... în pagini de es-

Dacă este să găsim totuși vre-o linie de vină acestui scriitor, e că autorul, ni se pare, a fi cheltuit aproape totul în a prezenta mișcarea literară a maghiarilor ardeleni, și a da o amploare și importanță pe care, hotărât, nu dau nici ei înșiși. Aspectele multe ale acestei literaturii, care, deși interesază mai mult cantitativ. Pe care, deși interesază și d-l Chinezu la încheierea studiului său, nu împărtășim nici argumentul că literatura ardeleni, dela unire încoace, s'a dezvoltat atât de grație toleranței românești față de cultura lor. Ea are izvorul în suferința, în profunda neplăcere de a fi sub dominațiune streină. Și nici scrișul lor poartă această pecete mic mai mult. În sfîșitul a contribuit ca maghiarii să scape dezastrul războiului, să scape de pretotindenea, asemenea, cantitativ și calitativ. Ceace angajează în speranță, este contribuția de original, încă odată, admirația stilului clar și sugestiv, calități personale ale autorului susținută de căl. I. Chinezu știe alege fraza și face că, deși dură și frăgezimea epitetelor, ani, să-și păstreze studiul este scris înainte de cărți întâlnești ze mereu proștețimea. În paginile nescutate. polenul și mireasma scrisului

Silvia

Bardes

... în căruia miracol românesc să... porniri generoase. Din atâtea... tribuim nouile... e mai putem înregistra, sufletul... direcții ale țării, avâlvorit de-o subită sete să-și... publicului nostru... și preocupări mai trainice ca... scălească numele... ată copleșit de irezistibile înder... materia. S'a simțit

monumente, acelor ființe și evenimente dragi din trecut, în care un neam întreg își recunoaște paternitatea. Așa, i se va dăruia chip de bronz la Cluj, lui Iancu, cel cu iureșul de tinerețe, lui Mihai, Voevodul Martir, la Turda, lui Andreiu Mureșanu, bardul deșteptării, la Brașov și lui Eminescu, la marginea mării, celei sbuciumate de patimi, ca inima poetului. Avem o mulțime de motive să credem că opinia românească, vânzolită de aceste bolduri, nu va dezarma înainte de întruparea lor. Știăm de o metodă străveche, cât însaș civilizația, de a lăsa în privațiuni, de a flagela și a acoperi cu dispreț în viața de aici pe cei mai aleși, pentru a le stoarce florile de foc și de sânge, darul lor exclusiv și dumnezeesc. Lancea de întăritare a fost întoarsă de artiști și gânditori și împunsă periodic în șoldul mulțimei, în acele șarje, satire sau neteziri cu ascuțișul penițelor, care, la rândul lor, pot fecunda colectivitățile. Metoda inițiată și la noi cu o pasiune tot mai violentă și-a produs efectul. Fructul, într'adervăr, îi este de cea mai nobiles esență. Bat vânturi cu inmiresmări de prețuire și de pietate tot mai înțeleasă, pentru fapte și gânduri, prin care ne purificăm și ne înălțăm. Și noi ne deschidem larg intrările sufletului, să ne pătrundă tot mai adânc ființa cu suflul acestor mirodenii...

„Jugoslavische Dichter“, excelenta antologie pusă în mâna congresiștilor Pen-Clubului, la Dubrovnic (Ragusa), de către Pen-Clubul Jugoslav, oferă clar și complet, floarea liricei contemporane a slavilor de sud. A trebuit să ne informăm asupra ei din izvor strein, deși eram bogat reprezentați. În afară de impresiile lui E. Bucuța, n'am citit la noi aproape, nimic despre strălucita manifestare spirituală de pe malurile Veneției dalmatine. Informația noastră dela izvor, în multe cazuri, e insuficientă sau absentă. Așa a trebuit, tot din sursă streină, să aflăm și de superioara reprezentare în piața publică a Ragusei a unei vechi opere jugoslave, dirijată de cel mai de talent compozitor și dirijor al geniului jugoslav de azi, ca și de buna și utila antologie, editată în condițiuni tehnice ireproșabile, în limba germană, de către o mare editură din Beograd. Antologia prezintă 30 poeți lirici contemporani ai Jugoslaviei renăscute în noul stat. Dă o succintă privire asupra literaturii și frământărilor literare ale acestui popor, arătând importanța lui Vuk Karadzics, în secolul al XVI-lea, prin nemuritoarele-i balade populare, precum și evoluția literaturii până la frații Dragutin și Vojislav Ilics, apoi Silvio S. Kranjcsevics și Ivan Cankar, precursorii liricei jugoslave moderne. Dintre poeții de azi sunt relevați Iovan Ducsics, parnasian, cântăreț al frumuseților herțegovinene, Svetoslav Stefanovics, poet gânditor, Aleksza Szantics, cu puternice rezonanțe ale inspirației populare, Milan Rakics, poetul interiorului și al frescelor de biserică și mănăstiri jugoslave, Todor Monojlovics, intelectual și expresionist, Veljko Petrovics, fecund și adânc, Augustin Ujevics, închinător de imnuri spiritualității. Dintre cei mai proaspeți și tineri fac parte Ivo Andrics, pentru icoanele prin cărți îi place să vadă lumea, și Gustav Krklec, cu motive adânc-îndrăznețe, încălzite de un temperament focos. Nu lipsesc nici reprezentantele sensibilității feminine. Ele sunt Jelena Spiridonovics-Szavics și Deszanka Makszimovics. Dar în fruntea tuturor e numele lui Dragutin M. Domjanics, subtil poet croat, mort deunăzi în vârstă de 58 de ani. Era membru marcant al Pen-Clubului jugoslav. Din 1919, membru al Academiei Jugoslave. La congresul dela Dubrovnic reprezentase delegația țării sale. Trăia la Zagoria (Zagreb). Profund cunoscător al sufletului popular, pe care l-a cântat în poemele sale. A publicat multe volume de lucrări originale și traduceri. Moartea lui e o reală pierdere pentru literele națiunii jugoslave. — Precum vedem, o carte de bogată informație pentru cunoașterea prețioasă a unor vecinătăți, despre care știm atât de puțin.

Teodor Murășanu

Abonamente: 1 an 120 lei — Instituțiuni: 500 lei.
Redacția și Administrația: Teodor Murășanu, Turda, Piața Regina Maria, 23.

Tiparul Tipografiei „Arieșul” Turda

